آب شیرین‌کن‌ها و تصمیمات تبعیض‌آمیز دولتی

صورت مسئله را پاک نکنیم

مریم حسنی سعدی
دبیر کمیته آب

با شور شدن آب‌های کشاورزی به‌خصوص در پایین دست حوضه‌های آبریز و کاهش عملکرد محصول، برخی کشاورزان در راستای حفظ سرمایه و دسترنج‌شان، بالاجبار در صدد نصب آب شیرین‌کن برآمدند. اما در سال ۱۳۹۶ محمد حاج رسولی‌ها مدیرعامل وقت شرکت مدیریت منابع آب ایران طی نامه‌ای، استفاده از آب شیرین‌کن بر روی چاه‌های آب کشاورزی را ممنوع اعلام کرد. وی نصب دستگاه‌های آب شیرین‌کن را موجب میسر شدن ادامه بهره‌برداری از منابع آب‌های شور زیرزمینی عنوان نمود. وی اتخاذ رویکرد نصب آب شیرین‌کن در بخش کشاورزی را دارای پیامدهای مخرب و جبران‌ناپذیر دانست که موجب ترغیب سایرین به اضافه برداشت از منابع آب زیرزمینی می‌شود.

در ادامه این ممنوعیت، با اینکه وزارت نیرو متولی صدور مجوز برای نصب دستگاه آب شیرین‌کن است، اما تصمیم‌گیری در خصوص نصب آن به سه ارگان دولتی وزارت نیرو، سازمان حفاظت محیط‌زیست و وزارت جهاد کشاورزی سپرده شده‌است. سپس، سازمان حفاظت محیط زیست نیز در هم‌سویی با وزارت نیرو، ایجاد مخاطرات زیست محیطی، آلودگی شدید و مدیریت پساب را دست مایه عدم صدور

مجوز آب شیرین‌کن‌های کشاورزی اعلام کرد.

رویکرد این دو دستگاه دولتی، مورد اعتراض کشاورزان قرار گرفته و آنها بر این باورند که رویکردهای اینچنینی به مثابه پاک کردن صورت مسئله است.

کشاورزان بر این عقیده‌اند که وضعیت موجود منابع آبی و شور شدن آن ناشی از عدم انجام وظیفه اصلی و ذاتی وزارت نیرو در حفاظت از منابع آبی و صدور مجوز بیش از توان سفره‌ها و عدم کنترل برداشت‌ها بوده‌است. چنانچه این وظیفه به‌درستی اجرا شده‌بود، کشاورزان نه با اُفت سطح سفره‌های آب زیرزمینی روبه‌رو بودند، نه چاه‌هایشان شور می‌شد تا سرمایه‌گذاری‌هایی که از حدود ۵ دهه پیش بر روی باغات کرده‌اند، نابود گردد و نه نیازی به شیرین‌سازی آب داشتند.

کشاورزان این رویکرد وزارت نیرو را در راستای دلسرد کردن آنها از کسب و کارشان و حذف خاموش و بی‌دردسر بخش کشاورزی می‌دانند؛ چرا که بر اساس ماده ۹ قانون توزیع عادلانه آب چنانچه چاه آبی شور شود و مسلم شود صاحب چاه شرایط و مشخصات مندرج در پروانه حفر و بهره‌برداری را رعایت نموده‌است، **وزارت نیرو** باید خسارت وارده بر صاحب چاه را جبران کند.

از سوی دیگر، کشاورزان، مخالفت سازمان حفاظت محیط‌زیست با نصب آب شیرین‌کن را نوعی تبعیض تلقی می‌کنند؛ آنها اذعان می‌دارند که برخورد یک بام و دو هوای سازمان محیط‌زیست در موضوع آب شیرین‌کن‌ها در کشور، بر پایه رویکرد حل مسئله و ارائه راهکارهای واقع‌گرایانه نیست، بلکه روشی سلبی و پاک کردن صورت مسئله است.

اگر بنا به حل مسئله به‌صورت دقیق و اصولی باشد، باید در نظرداشت که زیست بوم ایران، چه دریا باشد، چه هوا، چه خشکی و خاک، همگی قابل احترام هستند و ما نیازمند مراقبت از آنها هستیم. بنابراین، تنها برنامه‌ریزی اصولی، قابل اجرا، منصفانه و همه‌گیر در جهت کاهش اثرات مخرب ابرچالش‌های زیست محیطی و آبی می‌تواند در این مسیر کارگشا باشد؛ وگرنه راه‌حل‌های پیش پاافتاده و قهرآلود که از دل بروکراسی برآمده‌اند، فقط اوضاع اجتماعی-اقتصادی کشور را وخیم‌تر می‌کنند. بکاربستن راه‌حل‌های سهل‌الوصولِ دستوری در مورد مسائل پیچیده و ارائه راهکارهایی که در جای‌جای آنها تجاوز به حقوق مالکیت بهره‌برداران مجاز آب کشاورزی، عدم لحاظ اصول علمی-تحقیقی، نادیده گرفتن شاخص‌های منطقه‌ای و تبعیض موج می‌زند، آینده نویدبخشی را به تصویر نمی کشد.

یادمان باشد، موضوعی مثل مدیریت پساب آب شیرین‌کن‌های کشاورزی به اندازه مدیریت پساب آب شیرین‌کن‌های صنعتی، مدیریت مواد و پسماندهای شیمیایی و نفتی که در دریاها رها می‌شوند، مدیریت هوای آلوده ناشی از دود کارخانه‌ها و ماشین‌ها که ما آن را تنفس می‌کنیم و مدیریت زباله‌های شهری، صنعتی، بیمارستانی و اتمی اهمیت دارند. بنابراین، هروقت خواستیم خیلی روشنفکرانه بنگریم، بهتر است همه ابعاد اعم از: حقوقی، قانونی، علمی، اجتماعی، اقتصادی، سیاست داخلی، فرهنگی و منطقه‌ای را از نظر بگذرانیم.